

# BUITEN

6<sup>E</sup> JAARGANG N<sup>O</sup>. 24.

ZATERDAG 15 JUNI 1912.



*HET SLATUINENPAD TE AMSTERDAM IN HET VOORJAAR.*

# BUITEN

Geïllustreerd Weekblad  
aan het Buitenleven gewijd

## INHOUD:

HET SLATUINENPAD TE AMSTERDAM IN HET VOORJAAR.	
ILLUSTRATIE . . . . .	BLZ. 279
AFSCHEID VAN EEN OUDE KAMER, DOOR MICHEL MOK. „	280
TER AARDE BESTELLEN DER OUDEN, DOOR FOLKLORUS „	281
HET SPELDERHOLT EN ZIJN ONTGINNINGEN, DOOR J. J. H. MARTIJN, GEÏLLUSTREERD . . . . .	BLZ. 282—284
DE INTERNATIONALE TUINBOUWTENTONSTELLING TE LONDEN (SLOT), DOOR E. TH. W., GEÏLLUSTR. BLZ.	285—288
HET CONCOURS-HIPPIQUE, DOOR DR. DUVAL VERWEIJ, GEÏLLUSTREERD . . . . .	BLZ. 288—290
EIGENAARDIGE JACHTBEVOLKING, DOOR P. N. BROUNS BLZ.	289
VARIUM . . . . .	290

## BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

*Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74-76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.*

*De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.*

*Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.*

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S, BOEKHANDEL  
K. Groesbeek & Paul Nijhoff -AMSTERDAM-

## AFSCHEID VAN EEN OUDE KAMER.

**V**AARWEL, lieve, oude kamer, vaarwel....  
Ik zit in je ontredde ruimte, die, triest-flodderig, schijnt als een eens mooi costume, dat tot vogelverschrikker werd verlaagd. Om mij heen staan scheef door-een mijn koffers. Proppen papier, houtwol, stukken touw en grillig gescheurde snippers liggen over je vloer verspreid; je wanden zijn leeg en schijnen verwijd, nu ik de prenten, portretten en platen, die ze sierden, heb afgenomen. De gaten van spijkers en punaises kijken als verbaasd-verwijtende kleine prikoogjes, de donkere, bloot-gekomen vlakken zijn als sombere schaduwen van rouw. Op het bed, tusschen de terug-geschoven gordijn-drapeeringen, is een verwarring van nog-niet-gepakte kleëren. Mijn oude, hooge lievelings-leunstoel staat in stroo-bossen en papier-windsels gewikkeld, als een zieke die moet worden vervoerd.

Ik zit aan de tafel, die akelig glimt nu ik het warme, donkere kleed heb toegevouwen, onder het koude, gele licht van de olie-lamp, die, zonder kap, de kamer gril en brutaal, tot in de innigste schaduwhoekjes, waar nooit het avond-licht kwam, doorschijnt, op de laatste leege stoel mijn afscheid te schrijven.

Want ik weet, dat alle leed wordt geheeld en vergeten en dat ik andere kamers zal bewonen, die 'k op den duur, misschien 'n beetje anders, lief krijgen zal. Dan zal ik in dit boekje opslaan de bladzij, waarop ik uitstamelde mijn laatste liefde-woorden voor jou....

De mijmeringen en herinneringen stijgen op uit mijn hart als een zoete, benauwende rook naar mijn hoofd, zoodat ik mijn oogen sluiten moet en tranen loopen langs mijn gezicht.

Dag, oude, lieve kamer, vaarwel ...

Er is een oude, goede vriendin binnengekomen om mij goeien dag te zeggen voor het laatst.

Ze zat daar op dien zwarten koffer, die, nu ik mij wèg-scheur van al dit liefs, mij schijnt als de doodkist, die 'k met me moet dragen.

Ze bracht een paar bloemen. Daar staan ze op de kale, gladde tafel in een leelijke, lompe vaas, die ik achterlaat.

Ze sprak een paar innige woorden van afscheid. Ze zat met 'r handen gevouwen tusschen 'r knieën en hief het bleeke gezicht wat op; 'r groote oogen zochten de kamer rond.

„Hij is dóód, je mooie kamer”, zei ze toen.

Ja, je bent dood, je bent dood en ik heb je vermoord. Maar o, geloof mij: mijn schuld was het niet. Zoo graag, zoo graag was ik bij je gebleven; je was zóó'n goeie vriend: liever en bestendiger, trouwer dan elk mensch was je. Gaf je me niet áltijd den troost van je gezelligheid in mijn droevige uren? Was je niet de stille, blijde getuige van elk mijner gelukkige momenten? Was je niet mijn trouwe, zwijgende medeplichtige

in al mijn avonturen? Hebben tusschen je onveranderlijk-goede wanden niet mijn liefste gedachten rondgewaard en was je niet de kleine til van-waar-uit ze als blanke duiven weg-fladderden over de menschen en dingen der wijde, wijde, wereld? Heb ik in je kleine, bekrompen ruimte niet alle wijsche zilveren en brandende, purper-gloeiende droomen van mijn hart verdroomd? — Heb je in de uren van mijn wreedste, scheurendste wanhoop niet het gouden zonlicht opgezameld en het gelegd als een vluchtigen, zachten balsem om mijn handen en mijn hoofd?

Je was na uren en uren in de woelige wereld, in de strijdende, schreeuwende, trappende menschen-klitten, altoos het stille toevluchtsoord, waar, door de zuivere rust tusschen je muren, de wilde opwindingen en jagend-brandende koorts van den hijgenden bestaans-strijd werden gelegd tot een blanke vrede. Je was als de mooie tent van een krijgsman, waar hij, van 't brallende, bloedige slagveld terug, het goede veldbed vindt voor zijn van rijden en vechten verkrampde leden, koel reukwater voor zijn dronken-kloppend hoofd en het zacht-gouden kaarslicht door een lief ontstoken.

De zacht-verstikkende rookwolkjes der mijmeringen stijgen óp en stijgen steeds, terwijl ik naar die paar tierige anjelieren kijk, die een schrille sier zijn in je ellendige verlatenheid.

Je wanden schijnen te wijken en te beven, de vale vlakken der weggenomen prenten, als blauwige lidteekens van zware slagen, vergrooten en verdiepen zich....

Ik heb een paar jaren van mijn leven tusschen je muren verleefd en ik ben aan jou verknocht, verknocht met heel mijn wezen.

Een radelooze angst, een koude angst grijpt mij aan als ik den grooten zwarten koffer zie, waarin ik de dingen, die je vroolijkten en vermooiden en die, als ik, geen tehuis meer zullen hebben, zal meeslepen over de wereld, naar vreemde dorre steden, die ik niet ken, tusschen vreemde menschen, die mij vijanden schijnen.

O, ik wil niet over het wilde onstuimige water, ik wil die ontzétende, verloren ruimte niet, ik wil niet de smorende engte der duffe, rommelende sporen, ik wil niet het dreunende raas-geweld van de verre, vreemde stad.

Ik wil blijven bij jou, bij jou, de eenige, die al mijn vreugde en ál mijn droefenis hebt gedeeld.

O, weet-je het nog, weet-je het nog alles? Weet-je nog van al mijn verslagenheden en decepties? Je hebt ze alle gezien met je oude kameroogen en heb-je niet gedacht: dit is de jeugd, het zal wel slijten....?

En herinner je je nog al de momenten van sidderende verrukking? Herinner je 't je nog als Zij kwam met een stralenden lach in de oogen en hare kleine handen vol kleurige bloemen? Terwijl Zij dan zat in dien stoel, die daar nu zoo treurig en machteloos verbonden staat als een zwaar-gewonde oud-gediende, schikte ik den ruiker in een vaas op een tafeltje aan een van je muren. En dan scheen er een glimlach van geluk langs je wand te verglijden.

En voel je nog, vóel je nog mijn blijdschap daveren door je heen, toen ik thuiskwam na mijn eerste triomfen? Hoe ik lachte, hè, oude jongen, en mijn hoed smeed in een van je hoeken en je balkige zoldering mij te laag scheen voor mijn vreugde-sprongen!

Wat heb ik dikwijls aan deze tafel gezeten, mijn hoofd in mijn handen gesteund, peinzende over mijn zorgen....

Maar jij was altijd veilig en vertrouwd en alles heb ik gedaan om jou niet te hoeven verlaten.

En nu moet ik, nu móet ik wel!

En wat was je venster mooi, nu in de lente: het uitzicht op het rijtje oude, kernig wit-en-zwarte geveltjes van een achterstraat met daar-tegen-aan de blijde weelde van boomen als ruikers, in volle witte en rose bloesemdracht.

Door de raamljst ingesloten was dit gezicht op het stukje straat met het zwarte gekronkel van takken er-voor, de blauwe, blauw-witte en grijze lichten er-boven, achter het zacht-groenig verweerde glas van de ouderwetsche kleine ruiten, een altijd wisselend heerlijk schilderij, dat zon, wind en wolken, hel morgen-licht, zalmig-vergoudende avondschemer, grauw-dreigende regenluchten en koele, strak-blauwe winter-hemelen in den kringloop der seizoenen maakten tot een durende, immer-nieuwe vreugd' voor mijn oogen!

Hoe heerlijk was het te werken met dit uitzicht vóór je, of het rustige beeld van een donzig-incéngedoken kat, siesta houdend daar op het plat, achter het rijtje passie-roode geraniums die schaterden in de gloriënde, het witte raam-kozijn in gloeiing zettende zon.

Je was altijd goed, wanneër ik kwam. Maar een streng vriend was je ook, want was mijn geweten bezwaard, dan scheen je tusschen je benauwende wanden.

— Hoe zal ik hier vannacht tusschen de koffers en het pak-papier voor het laatst kunnen slapen?

O, ik zal het niet kunnen.

De lamp is uit. Nu doortoovert nog slechts het gulden licht van een kaars je schaduw-beslopen naaktheid.

Nog eenmaal ruk ik het raam open. De kaarsevlam flappert, een koelte strijkt langs mijn hoofd. En ik zie de vruchtboomen-in-bloei, den witten jeugd-feestenden bloei, tusschen de slanke, warrige, zwarte takken, de donkre, vervagende gevellijnen van de oude huizen op den achtergrond onder het diepe, sterren-doortwinkelde zwart-blauw van den nacht-hemel.

Plots strijkt er iets week-zachts langs mijn hand. Ik ril. Het is een kat die eenzaam over het plat sluipt.

.....  
 Vaarwel, oude, lieve kamer, vaarwel....

Wie zal je bewonen? Zal het een jong meisje zijn, die lichte gracie zal brengen en luchthartige, stralende jeugd-blijheid, die het zonlicht van je raam zal vangen in haar rijke, blonde haren? Die vriendinnen ontvangen zal die je oude wanden zullen verbazen door hun hooge, trillende stemmen als klokjes luidend in lente-wind, door hun joelenden lach als vlammen van klank, die je nooit zonder bloemen zal laten en fleurige kleedjes van kleurige zij zal hangen in je vochtige, donkere kasten? Die op een hoog plankje in den venster nis een doos zal bergen, waarin zij verdroogde bloemen, pakjes brieven met lila bandjes omstrikt en verkleurde balboekjes bewaren zal?

Of een oud man, die met het leven heeft afgedaan, die zijn laatste stille dagen tusschen je muren zal slijten, dof starende naar het eeuwig opnieuw gevierde wonderfeest van de voorjaars-boomen en als eenige versiering het vergeelde portret van een bleeke, ernstige vrouw, omhangen met een immortellenkrans, aan een kalen wand zal hangen, waarnaar hij telkens opkijken zal en waarmeê hij zelfs stilletjes zal praten, schrikkend bij 't minste gekraak van de deur als bevreesd te worden betrapt op een dwaasheid?

Of zal hier een filister wonen, blind voor je schoonheid, voor de altijd frissche verrassing van je venster-gezicht, voor de gezelligheid van je ouderwetsche balken, voor het knusse geheim van je nissen en ingebouwde kastjes? Die je wanden zal ont-eeren met gruwelijke oleografiën, ze zal berooken met den damp van slechte sigaren en je vloer zal bemorsen met bier en asch?

Wat, wat zal er van je worden?

Ach neen, ik wil mij er niet in verdiepen, ik wil het niet weten.

\* \* \*  
 Vaarwel, oude kamer, goede kameraad, vaarwel....

Nog éénmaal strijk ik met bevende vingers langs je lieve, trouwe wanden....

MICHEL MOK.

## TER AARDE BESTELLEN DER OUDEN.

**E**IGENAARDIG is het zeker om na te gaan, hoe de oudste volksstammen der Heidenen alle mogelijke vreemdsoortige plechtigheden uitvoerden bij 't begraven hunner dooden. De aloude Egyptenaren wilden aan hunne afgestorvenen een soort van eeuwigdurendheid verschaffen door eene zeldzame manier van balsemen. Dit balsem-geheim of recept is echter geheel verloren geraakt.

Mag men de historie-schrijvers gelooven, dan stelden daarentegen de oude Perzen hunne dooden ten prooi der wilde beesten.

Herodotus vertelt ons, dat zij ze daarna ter aarde bestelden. Hij beweert zelfs, dat de Magische Wijzen dit eigenaardig gebruik volgden.

Andere Perzische volkeren bestreken de dooden met was, om ze voor ontbinding te vrijwaren.

Het komt mij echter gewaagd voor, dit gebruik als algemeen bekend te beschouwen, daar bekende wereldreizigers reeds vroeger gewag maakten van de kostbare en prachtige restanten van eenige graven der oude Perzen.

En ook Xenophon vertelt in zijn VIII<sup>e</sup> boek van de Cyropædie, dat de Perzen gebruiken hadden bij de begraving der afgestorvenen.

De Parthen en Baktriërs wierpen hunne dooden ten prooi voor de honden en vogels.

De Zwarte-zee volkeren aten de lijken hunner afgestorven bloedverwanten op.

Er waren zelfs Aziatische volksstammen, die den natuurlijken dood hunner oud-bejaarden niet afwachtten, maar hun sterfuur verhaastten om hen, gelijk zij voorgaven, van de gebreken des ouderdoms te verlossen.

Op dezen zelfden grond meenden de kinderen het recht te hebben, de dagen hunner verzwakte ouderen te verkorten. En om hen daarom op hoogen leeftijd niet te zien wegwijnen, stieten ze hen een dolk in 't hart, en aten ze daarna op, zich inbeeldende door deze handelwijze weer met hen te zijn vereenzelvigd.

De Herulers deden, volgens Coelius Rhodiginus in zijn Lect. Antig. hetzelfde ten opzichte der gevaarlijk-zieken en afgeleefden, wanneer men meende, dat er toch geen hoop meer op herstel was.

De Barcaeërs gaven de dooden aan de gieren over, wyl het lange leven dezer vogelen voor hen het symbool der Eeuwigheid was. Dit vreemdsoortig graf was echter slechts weggelegd voor personen van groote verdiensten. Zij begroeven alleen het mindere volk, en de voor hen onbekenden.

Veel oude volksstammen hadden de gewoonte hunne dooden te verbranden, als o.a. de Grieken en de opvolgers der Romeinen.

Alle stamgenooten waren echter niet van het zelfde beginsel,

daar men ook wel eens de dooden begroef, zonder ze te verbranden.

Themistocles en Brasidas, beide Grieksche veldheeren, zijn echter begraven geworden.

Blijkbaar is het gebruik om te begraven het eerste bij deze oude volkeren ingevoerd, als zijnde 't redelijkste, natuurlijkste en waardigste voor 't menschedom.

Maar de bijgeloovigheid, waarmede ook die volkeren erg behept waren, meende, dat om de lijken te zuiveren, men ze verbranden moest. Zij stelden zich voor, dat ze dan bevrijd waren van de aardsche deelen des menschen. Immers, zij gaven voor, dat het vuur het goddelijke in den mensch hemelwaarts voerde, terwijl anders in de aarde achterbleef, wat in den mensch onzuiver en verderfelijk was.

Ook waren er eertijds volkeren, die hunne dooden in 't water wierpen, d.w.z. in vijvers, meren, rivieren en in de zee. Al deze barbaarsche gebruiken worden eveneens door het bovenstaande verklaard.

Volgden deze menschen als 't ware niet de gedachte van Thales, die het water voor 't beginsel van alle dingen hield?

De Colchinische volkeren daarentegen hingen hunne dooden op aan de boomen in de bosschen, nadat zij ze eerst in een ossenhuid hadden genaaid.

De Gothen hielden deze uiterlijke versiering voor ijdel en dwaas en vereerden hunne doode vorsten slechts door ze op te hangen aan de takken der boomen.

De Troglodyten bonden hunne dooden het hoofd tusschen de beenen vast, en brachten ze zoo naar 't veld, ten voedsel voor de wilde dieren.

Daar ik in Winkler Prins' Encyclopedie niet veel bijzonders kon vinden over dezen weinig bekenden volkstam wenschte ik hier even aan te halen, wat ik vond in Moreri's werken: Op Malta, zoo zegt hij, vindt men dit volk wonen in bergspelonken. Ze hebben hun verblijf zelf uitgehouwen in de rotsen. Ook de stallen voor hun vee en pluimgedierte. Eveneens maakten zij zich ovens om brood te bakken. De kloven der rotsen zijn dan de schoorsteenen, terwijl ook eenige als vensters moeten dienst doen.

Over dag komen ze uit hunne holen en gaan in 't veld arbeiden. Het zijn sterke menschen, die een hoogen ouderdom bereiken. Zij voeden zich met brood, melk, kaas, uien en andere veldgewassen. Vleesch eten zij niet, want hun vee verkoopen ze. Hunne taal is Arabisch, en als de Maronieten op Malta komen, geven ze hun onderwijs in deze taal. Op 't eiland Gozzo bij Malta bestaat ook zoo'n hol met dergelijke bewoners. Nabij Viterbo, eene stad nog wel, die onder den kerkelijken staat voort, bestaat onder eene groote, effen vlakte mede een verblijfplaats van vele huisgezinnen, die leven als de Troglodyten op Malta. Dergelijke grotten of holten vindt men nog in Indië en Afrika, maar wat wel zeldzaam is onder deze onderaardsche volken, is dat eenigen nooit het zonlicht hebben aanschouwd, maar tot hun sterf dag hun leven in deze duistere plaatsen hebben doorgebracht.

De Phrygiërs plaatsten hunne overleden priesters op hooge kolommen. Ze wilden daardoor te kennen geven, dat priesters boven andere menschen verheven zijn, die deze na hun dood nog moesten ten voorbeeld strekken.

De Marobiërs, een zeker Afrikaansch volk, aldus genoemd om hun lang leven, bestreken hunne dooden met pleisters van zand, kalkpoeder en water en sloten ze dan op in glazen zuilen. Zij bewaarden deze lijken als een soort van gedenkstuk, en offerden hun de eerstelingen hunner vruchten. Ook andere volken om den Nijl deden zulks, en zelfs de bewoners van Alexandrië vertoonden de relikwieën van Alexander de Groote in een glazen kast. Zou de Roomsche-katholieke kerk ook het gebruik om relikwieën op te sluiten aan deze volkeren ontleend hebben?

Indien wij er nu nog bijvoegen dat de zoogenaamde Heidensche godgeleerdheid leerde, dat zij, die onbegraven bleven liggen, de Styx niet mochten oversteken, maar genoodzaakt waren honderd jaren aan de oevers om te zwerven, voor zij tot den overtocht werden toegelaten, waarom ook allen, die ergens een onbegraven lijk vonden, een weinig aarde daarop moesten werpen, totdat het allens geheel onder aarde begraven lag; als we daarbij nog mededeelen, dat men er ledige graven (cenotaphia) op nahield, die men maakte voor hen, die verongelukt waren op het slagveld of in 't water, maar niet dadelijk gevonden werden, en dat de oude Heidenen geloofden, dat de afgestorvene niet rusten kon, vooraleer zoo'n eere-graf gemaakt was; en als we ten slotte er op wijzen, dat men de graven met groen omkranste of bekroonde met planten en bloemen van donderbaard of huislook, hyacinthen en fluweelbloemen, daar het loof dezer planten het zinnebeeld der eeuwigheid was, dan moet men toch wel aannemen, dat het ter aarde bestellen of begraven der overledenen bij de Heidenen een ernstige betekenis had.

FOLKLORUS.

## ONZE VOORPLAAT.

**I**N het nummer van 10 Februari l.l. gaven wij als voorplaat een gezicht op het Slatuinenpad te Amsterdam in den winter. Ter vergelijking bieden wij thans onzen lezers een plaat aan van hetzelfde pad op ongeveer dezelfde plaats in het voorjaar. Het sneeuwkleed is verdwenen en daarmee iets van het feerieke, maar de ontwaakte natuur, waarover Mei „zijn bonte ronde heeft gedaan”, geeft aan dit plekje zeker geen minder schoon aanzien.

RED.

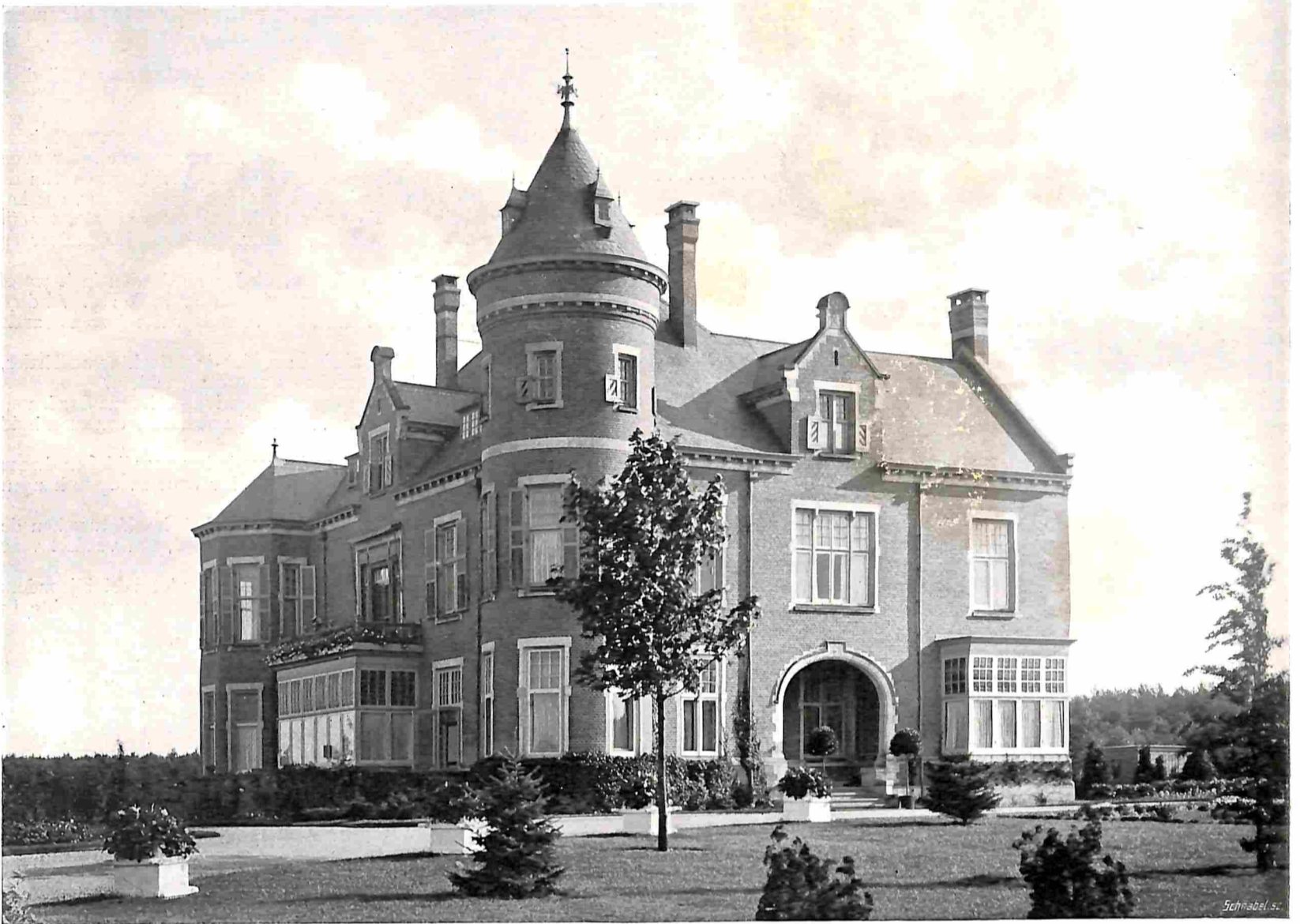


Foto C. Steenberg.

HET BUITENVERBLIJF HET SPELDERHOLT.

## HET SPELDERHOLT EN ZIJN ONTGINNINGEN.

**W**ANNEER men, van Apeldoorn uit, een wandeling of fietstocht onderneemt naar het vriendelijk gelegen Beekbergen — afstand ongeveer een uur — en de dichte, welriekende dennenbosschen van den Arnheemschen weg eenmaal achter zich heeft, dan trekt vër aan den rechter horizon van het bekoorlijk landschap telkens de aandacht een uit licht rooden steen opgetrokken gebouw met forschen hoektoren, dat het dal, op welks glooiing het zich verheft, als 't ware schijnt te beheerschen.

Dat statige gebouw is het buitenverblijf het Spelderholt, de riantte bezitting van Jhr. L. F. Teixeira de Mattos, die het in 1906—'08 op deze zanderige en dorre heidevlakte deed bouwen. Ongetwijfeld zal de ongerepte schoonheid dezer deels nog in een staat van verwildering verkeerende omgeving den landheer hebben aangetrokken, toen hij besloot zich daar te vestigen, maar ook mag men aannemen, dat een hoogst ernstige opvatting van zijn taak als grondbezitter hem heeft bewogen zich het lot dier woestenij aan te trekken.

Waar het kleine Beekbergen uit den aard der zaak noch comfort noch gerieflijkheden biedt, moest de inrichting van het landhuis en de onmiddellijke omgeving wel zóódanig zijn, dat het 't gemis daarvan eenigermate zou kunnen vergoeden.

Dat bemerkt men bijvoorbeeld aan de praktische inrichting voor de watervoorziening op dit hooge punt en de ruime installatie voor de levering van electrisch licht.

Maakt het buitenverblijf door zijn statigen eenvoud en toch ook architectonisch schoon uitwendig een zeer gunstigen indruk, het interieur vooral boeit door levendigen (modern) stijl en meubeleering die aangenaam aandoet.

Door een breede portiek, waarin bij den bouw door het dochttertje van Jhr. Teixeira de Mattos een gedenksteen is geplaatst, verkrijgt men toegang tot de vestibule en vervolgens tot de hal. Deze hal is een der meest karakteristieke vertrekken van het buitenverblijf. Haar wandbetimmering van gebeeldhouwd eikenhout en de kostbare parketvloer, het prachtige meubilair, waaronder een kunstig gesneden antieke kast van palissanderhout, de typische haard en de weelderige bloemenversiering geven aan het geheel een harmonisch en voornaam aanzien.

Bovenal geniet men hier van het schilderachtig uitzicht op de weelderige velden en bosschen van Beekbergen en de daarachter gelegen landelijke buurtschappen.

Ter rechterzijde van den ingang der hal prijkt een groot ge-

denkraam van gekleurd, in lood gevat glas, waarop o.m. het familiewapen van den eigenaar voorkomt. Een gebeeldhouwde trap langs dit raam voert naar de talrijke vertrekken der eerste verdieping, w.o. — evenals de parterre gelegen — gezellige salons, eetzaal, werk- en slaapvertrekken, een biljartzaal enz., alles zeer rijk, zonder overlading ingericht en des avonds over vloedig electrisch verlicht.

Al deze hoog gebouwde, vriendelijke vertrekken, vol licht en zonneschijn, bieden uitzicht op het afwisselend panorama aan den voet van het huis, op de schoon aangelegde tuinen, het met honderden rozensoorten beplante rosarium (achterzijde) en 't lieflijke dal, omzoomd door bosch en heide, met de torens van Zutphen, Voorst en Deventer op den zeer verren achtergrond.

In de onmiddellijke nabijheid van 't buitenverblijf vindt men allerliefste landhuizen — door bloemrijke tuinen omgeven — voor het personeel, de garage en het koetshuis en een gebouw voor de electrische centrale.

Verder, halverwege de 800 meter lange oprijlaan, is voor den tuinbaas een ruime woning gebouwd, in directe verbinding met de kwekkassen, den moes- en oofttuin. Dat ook deze kassen in alle opzichten beantwoorden aan de nieuwste eischen der tuinbouw-wetenschap en een keur van zeldzame bloemen en gewassen bevatten, behoeft zeker geen speciale vermelding.

Wanneer men bedenkt, dat een vijftal jaren geleden het Spelderholt niet meer was dan een dicht met heide begroeide, heuvelachtige vlakte, een ware woestenij dus, waarvan alleen het schoone vergezicht aantrok, terwijl zich daar thans vruchtbare tuinen met een keur van veldgewassen, vruchten en bloemen en reeds schaduwrijk geboomte uitstrekken, dan mag wel gesproken worden van niet geringe energie en wondervolle resultaten.

Het buitenverblijf met bijbehorende landhuizen werd gebouwd door wijlen den architect F. N. J. Haitsma Mulier te Haarlem en in 1908 door den eigenaar betrokken; de tuinaanleg had plaats onder leiding van den heer Leonard A. Springer, tuinarchitect te Haarlem, die beiden een schoon werk hebben gewrocht.

De aankoop van het landgoed, destijds ten deele ook wel bekend onder den naam van „Het groote zand”, geschiedde in 1905. Bosschen en zandverstuivingen waren in hoofdzaak afkomstig van de voormalige Speldermark, die omstreeks 1870 is opgeheven en wier bezittingen ten bate der markgenooten publiek werden verkocht. 't Zag er toen nog treurig uit op het Spelderholt.

De bestaande bosschen bleken niet alleen onoordeelkundig aangelegd, maar ook verwaarloosd, zoodat ze een radicale hervorming moesten ondergaan. De eigenaar besloot dan ook de ontginning niet in eigen heheer te nemen, doch ze economisch en wetenschappelijk door de Nederlandsche Heide-maatschappij te doen exploiteeren.

Deze heeft het werk aanstonds en — zooals van haar te verwachten was — met groote kennis van zaken aangepakt, zoodat in betrekkelijk korten tijd aanzienlijke gedeelten van de woestenij in krachtige dennenbosschen werden omgezet.

De ontginningen van het Spelderholt mogen, voor zoover het particulier bezit betreft, thans onder de meest belangrijke in Nederland worden gerekend en verdienen daarom voorzeker een meer dan vluchtige bespreking.

Het te cultiveeren gedeelte der bezitting bestond bij den aanvang, nu een zestal jaren geleden, uit + 760 H.A., waarvan echter + 10 H.A. voor park- en tuinaanleg werd benuttigd (voor 2 jaren geleden werd nog een dicht bij de buitenplaats inspringend stuk heide van 3 H.A. bijgekocht, waarop weiland en gedeeltelijk kwekerij is aangelegd); de bezitting is thans dus in het geheel + 763 H.A. groot. Eerst werd, zooals gebruikelijk is, het terrein in kaart gebracht, dit vervolgens verdeeld in 28 vakken met wegen en deze vakken weer in afdelingen. Daarna werd de grond achtereenvolgens in bewerking genomen en wel zoodanig, dat, in den regel, ieder jaar één vak ontgonnen wordt. Hoe oordeelkundig onze Heide-maatschappij daarbij te werk gaat, zal uit het volgende blijken. Nadat eerst de 150 H.A. bestaand bosch was gedund, met dien verstande, dat het sterke gespaard bleef, werden op de open gekomen plekken jonge dennen en eiken ingeplant; de bosschen met laag eikenhout (z.g. eikenhakhout) worden tevens zooveel mogelijk vervormd in opgaande bosschen. De tusschenplant heeft dit voordeel, dat men nu zonder vrees voor mislukking rustig kan afwachten wat het best wil gedijen of gemengd bosch — nog dennen en eiken — of een dezer houtsoorten afzonderlijk.

In hoofdzaak legt men zich op het Spelderholt toe op dennen-exploitatie, wijl de gronden zich daartoe het best leenen. Aan een beoefening van het landbouwbedrijf valt daar, wegens de hooge ligging van het terrein en het gebrek aan water, natuurlijk niet te denken, — de grond is er anders op sommige plaatsen zoo slecht niet voor.

Bij de ontginning van woeste gronden dient men hen eerst te bewerken en wel om den groei van het bosch daardoor te bevorderen en om eventueel harde lagen als oer- en grintbanken, die later het groeien kunnen belemmeren, te breken. Deze bewerking kan op verschillende manieren geschieden. Zoo heeft men gedeeltelijke en volle grondbewerking: onder de eerste verstaat men plantgaten-, voortjes- en strooken spitten, onder de laatste het geheel spitten of ploegen van den grond. Welke van deze methoden toegepast zal worden, hangt geheel van de gesteldheid van den grond zelf af. Op het Spelderholt maakt men van alle hier genoemde methoden gebruik.

Daar echter het ploegen in de meeste gevallen de beste en goedkoopste methode van grondbewerking is, wordt daarvan op het landgoed ook veel gebruik gemaakt.

Men bezigt hiervoor den diepploeg, getrokken door zes ossen, die twee aan twee voor elkaar loopen. Hoewel de ossen tegenwoordig zeer vaak door den stoomploeg worden verdrongen, is dit op de Spelderholtsche ontginningen niet het geval, daar door de losse grondgesteldheid (vele zandverstuivingen) hier het vervoer der machines bijna onmogelijk wordt gemaakt.

Na de bewerking worden één-jarige dennen uitgeplant, ongeveer 17 à 20.000 per bunder, die in de eerste twee jaren met twee-jarige dennen worden aangevuld, wanneer er doode in voorkomen.

Men laat het beplante terrein dan aan zijn lot over, doch houdt steeds een wakend oog op ziekten en schadelijke insecten, die eventueel den groei mochten komen verstoren en neemt van tijd tot tijd al te snel groeiende dennen, de z.g. voorloopers, die hun burens hinderen, weg. Na verloop van 15 à 20 jaren hebben meer gelijke dunningen plaats. Het interessantste van deze ontginningen zijn wel de schilderachtige zandverstuivingen, die men



Foto C. Steenberg.

HET SPELDERHOLT. GEZICHT OP HET ROSARIUM.

bij menigte op het Spelderholt aantreft. Zij gelijken veel op duinen, doch zijn minder begroeid en verkeerden in een veel verwilderden staat.

Een der eerste en voornaamste werkzaamheden bij de cultivering is het vastleggen dezer altijd stuivende bergjes. Men bezigt daarvoor afgemaaide heide of lupine-stroo en werkt dat materiaal op verschillende manieren onder de zandmassa.

Op het Spelderholt zagen wij een nieuwe methode van vastleggen toegepast, uitgedacht door den heer J. C. E. C. N. Mulder, houtvester der Heidemaatschappij, in hoofdzaak hierin bestaande, dat het vastleggen van de afgemaaide heide met behulp van een eenvoudige akkerploeg geschiedt, waardoor de heide zóó komt te liggen, dat zij ook de jonge plantjes beschut. De voordeelen hiervan zijn o.m. betere vastlegging en voller bewerking, besparing van arbeidskracht etc.

Een jaar na de toepassing dezer nieuwe methode op het Spelderholt is gebleken, dat zij in alle opzichten voldoet.

Bij het bewerken van de niet meer in verstuiving zijnde gronden zagen wij zeer oordeelkundig van de natuurlijke gesteldheid van den bodem profiteeren, door het, al ploegende, naar boven brengen van vruchtbare of humusrijke aardlagen, maar een intensiever bewerking kan ten slotte toch niet worden gemist.

Hoe dit nu het doelmatigst en tevens goedkoopst — want met de cultivering verdwijnen toch reeds duizenden in den grond! — aan te leggen?

De Heide-maatschappij heeft dit probleem al op zeer eigen-



Foto C. Steenberg.

HET SPELDERHOLT. DE HAL.



HET SPELDERHOLT. VOORTJES SPITTEN.

aardige wijze opgelost. Zij past n.l. aanstonds den voorbouw toe, d.w.z. een rationeele bemesting gevolgd door het uitzaaien van de aan stikstof rijke lupine, die na den bloeitijd onder den grond wordt gespit. Vervolgens wordt op deze terreinen een- of tweemaal rogge verbouwd, waarvan, bij niet te slechten grond, de opbrengst meestal zoo groot is, dat zij de kosten van bemesting en lupine-bouw ruimschoots dekt. De gronden verbeteren hierdoor enorm en de bewerking kost bijna niets. Deze voordeelige methode zagen we bij ons bezoek aan het Spelderholt op vrij groote schaal toegepast en zal in dit jaar op een terrein van 26 bunder worden voortgezet, waarna aldaar eik met grove dennen er tusschen wordt aangeplant.

\* De bedoeling is dan later de houtsoort die het minst welig groeit weg te nemen.

Op de ontginningen bevindt zich ook een 7 H.A. groot proefveld, door den heer Teixeira de Mattos aan de Heidemaatschappij in bruikleen afgestaan als boschbouwproefvelden; hierop worden proeven genomen met verschillende wijzen van grondbewerking, bemesten, zaaien en planten.

Natuurlijk is bij de indeeling van het terrein rekening gehouden met de exploitatie, waarvoor breede afvoerwegen zijn aangelegd, en werden allerwege loofhoutsingels aangeplant om bij een eventueelen brand het gevaar van uitbreiding zooveel mogelijk te beperken.

Na verloop van 20 jaar zal het Spelderholt geheel ontgonnen zijn en wordt de woestij een onafzienbaar schaduwrijk bosch van dennen- en loofhout.

Later gaat men het oude en slechte geleidelijk uithakken: dat zijn de z.g. dunningen, die tevens de vooropbrengst vormen.

Want wie mocht meenen, dat dergelijke, ten koste van groote geldelijke offers verkregen bosschen, ten slotte niet meer dan een weeldebezit zijn, vergist zich.

Het jaarlijksch in de ontginningen gestort kapitaal wordt beschouwd als te zijn uitgezet rente op rente, zoodat dit kapitaal met de rente, bij veiling van het hout (na 40 à 60 jaren) weer terug moet vloeien. Voorloopig wordt de rentevoet op 3 % aangenomen, een lage taxatie, die in den regel zeer blijkt mee te vallen.

\* \* \*

Dat op een uitgestrekte en zoo schoon gelegen bezitting als het Spelderholt niet alleen gedacht is aan het zakelijk-productief maken van den bodem en het ontwoekeren aan de onvruchtbare zandmassa van allerlei edele gewassen, maar ook in aesthetisch opzicht veel is gedaan om het door de natuur toch reeds zoo bevoorrechte terrein te verfraaien — ligt voor de hand.

Een wandeling aldaar doet zien, dat er overal naar gestreefd is, om aan heide en bosch, dal en heuvel een expressief karakter te geven.

Verscheidene breed aangelegde lanen als Nassaulaan, Juliana-laan enz. voeren naar allerliefste plekjes in de bosschen en om het gemakkelijk beklimmen van de steile heuvelen mogelijk te maken werden paadjes uitgegraven, die, in den loop der jaren met zacht mos begroeid, als een donzig tapijt al kronkelend naar de toppen voeren, waar men zich telkens door een afwisselend panorama ziet verrast.

Op een der hoogste punten hier vindt men het signaal „Beekbergen” van de Rijksdriehoekmeting. Aansluitend aan dit punt is over het terrein een eigen driehoeksnet uitgezet, met behulp waarvan telkens de ontgonnen vakken worden ingemeten en in kaart gebracht.

Tal van gemakkelijke zitjes, meestal banken en paviljoens van fraai rustiek werk, waarvoor de bosschen van het landgoed zelf

het materiaal leverden, bieden den vermoeiden wandelaar op verschillende punten gelegenheid tot rusten.

Tusschen eenige groepen welig bosch, niet ver van de buitenplaats, prijkt ook nog een landelijk monument, n.l. de Juliana-linde, daar in 1909 geplant ter herinnering aan de geboorte van ons Prinsesje.

Deze sierlijk gevormde boom wordt omgeven door een kunstig gesmeed hek met ornamentering van oranje-gouden rozetten.

Een der moeilijkste quaesties bij ontginningen op hoog gelegen gronden is altijd die van de watervoorziening. Op het Spelderholt, dat uit den aard der zaak oók waterarm is, werd gelukkig nog een drietal waterputten gevonden, die natuurlijk goud waard zijn en in hooge eere worden gehouden.

Deze putten, de „Engelanderput”, het „Jan Draaijersgat” en de „Waterbergput”, trekken de aandacht door hun schilderachtige ligging; zij bevatten altijd water, zelfs in droge zomers als dien van 1911.

Voor de watervoorziening op het landgoed wordt verder gebruik gemaakt van een diepelpomp (+ 26 M. diep), electrisch gedreven door een accumulatorenbatterij, die ook het electrisch licht levert. De aanwezigheid van deze eeuwenoude water-

putten op de zich ver van Beekbergen uitstreckende onherbergzame heide, is op zich zelf reeds een bewijs, dat daar in lang vervlogen tijden menschen woonden of herders hun vee hebben gedrenkt. Bovendien zijn bij het bewerken van den grond op verschillende plaatsen ijzerslakken gevonden, een vondst, die er op wijst, dat de allereerste bewoners van ons land, de Batavieren, daar hun primitieve veldovens hebben gestookt, waarin zij wapens en gereedschap smeedden.

Ook is er veel verscheidenheid van wilde flora op het landgoed en groeit er o.m. de zeldzaam voorkomende witte Zevenster.

Ter verhooging van de aantrekkelijkheid, zoowel voor den landheer als zijn gasten, en om 't Spelderholt het karakter van echt Geldersch landgoed te doen behouden, wordt op de ontginning ook getracht een behoorlijk jachtveld te verkrijgen. Door uitzetting van klein wild (hazen en fazanten), den aanleg van voerakkers, waar het wild zich naar hartelust te goed kan doen aan de geliefkoosde lekkernijen: kool en boekweit, door afrastering en, niet het minst, door een goede surveillance, is veel gedaan tot verbetering van den wildstand.

Hiermede hebben we in korte trekken geschetst het belangrijke werk, in 1906 door den eigenaar en de Nederlandsche Heidemaatschappij op de Beekbergse heide aangevangen en van jaar tot jaar met zooveel toewijding voortgezet. Dat die arbeid van onberekenbaar nut is, — niet alleen in economisch opzicht, wjl bodemverbetering noodwendig leidt tot meerdere welvaart — maar hij ook een sociale en zedelijke strekking heeft, wjl door de ontginningen aan vele arbeiders en kleine boeren werk wordt verschafte (de Heidemaatschappij keert alleen te Apeldoorn jaarlijks / 20.000 arbeidsloon uit!) en betere begrippen omtrent het mijn-en-dijn en grondbewerking gaan heerschen, — dit alles behoeft, na hetgeen vooraf ging, zeker geen betoog. Het zal dan ook niemand verwonderen, dat Prins Hendrik, wiens ontginningen zich zoo dicht nabij de Spelderholtsche uitstrekken, aanstonds getoond heeft levendig belang te stellen in dien arbeid — door herhaald bezoek aan het landgoed en langdurige bezichtiging van het vele merkwaardige.

Wie dezen zomer in de gelegenheid mocht zijn Beekbergen — dat onder het niet minder vriendelijk gelegen Apeldoorn ressorteert — te bezoeken en daar een der hooge heuvelen van het schoone landgoed mocht willen bestijgen, zal, bij het zien op het deel dat zich nog in maagdelijke ongereptheid vertoont en op de reeds ontgonnen velden en bosschen, zich volkomen kunnen vereenigen met het verheven devies dat de landheer voor zijn bezitting koos:

„Van Woestij tot Lusthof”.

De Spelderholtsche ontginningen versterken het nationaal gevoel, dat nog altijd recht heeft prat te gaan op een luisterrijk verleden, waarvan het ontwoekeren van den bodem aan het woeste element een der schitterendste momenten is geweest!

J. J. H. MARTIJN.

#### ERRATUM.

Geheel eigenmachtig heeft de zetter op blz. 277 van het vorige nummer de cliché's verwisseld, de onderschriften echter dingen van den zeilwedstrijd op het Braassemer meer verkeerde onderschriften zijn komen te staan.

Men verwissele dus weder de onderschriften of de afbeeldingen.

RED.



Foto D. van Kreveld Mz.

EEN DER Z.G.N. JAPANSCHEN TUINEN.

## DE INTERNATIONALE TUINBOUWTENTONSTELLING TE LONDEN.

(Slot).

**B**EPAALD jammer was het, dat er bij de Nederlandsche groenten-inzending zoo goéd als geen fruit aanwezig was. Het Westland bijv. wil zich zoo gaarne de groenten- en fruittuin van Europa laten noemen, niemand zal het dien naam misgunnen, wanneer het zorgt feitelijk op de hoogte van den tijd te zijn. Laat men nu niet zeggen: er zijn nog geen druiven en geen perziken; in de Engelsche en Belgische Afdelingen waren zij wel, doch niettegenstaande alle gedane moeite, waren goede vruchten in het Westland niet te krijgen; dat moet anders worden.

Ieder die haar zag, zal gaarne erkennen, dat dit de mooiste gerangschikte inzending groenten was, die ooit werd tentoongesteld. In de toekomst lette men er echter op, dat de stijl, waarin de standaards worden ontworpen, voor alle groepen dezelfde zij, dit zal aan de eenheid ten goede komen.

Ter weerszijden van de groep *Azalea's* bij den ingang stonden twee inzendingen gemengde bol- en knolgewassen. Een prachtige indruk maakten de reuze-bouquetten van *Eremurus*, waartoe voornamelijk gebruikt waren *Eremurus robustus*, *E. Elwesianus* en *E. Elw. albus* alsmede *E. himalaycus*. Zoo moeten deze sierlijke, groote bloemtrossen gerangschikt worden om een inderdaad indrukwekkend geheel te vormen. Tegen deze groepen kwamen de reusachtige bolvormige bloeiwijzen van de *Allium stipitatum* uitnemend uit en het donkere paars van de *Iris Kochii*, dat langzaam door licht paars in wit overging, maakte een zeer goeden indruk. Deze beide groepen werden omzoomd door randen *Ranunculus Turban*, wier helle kleuren het geheel uitnemend naar voren brachten. Ter rechterzijde volgde op deze groep een inzending kleinere Palmen, waar de *Azalea occidentalis* hybriden met bijzonder groote, vleeschkleurige bloemen zeer goed tegen uitkwamen. Hiernevens stond een zeer mooie inzending snijgroen, die deed zien, wat Nederland ook op dit gebied voortbrengt en hieraan sloot zich een groote groep *Hydrangea's*. Prachtig waren deze planten met haar rose bloemen, die ieder omstreeks 7½ c.M. doorsnede hadden en tot bloeiwijzen van meer dan 35 c.M. vereenigd waren. Het is heusch geen kleinigheid dergelijke planten met haar smetteloos rose bloemen te kweken. De groep groenten voorbijgaande, zagen wij aan den linkerkant

een niet minder fraaie collectie *Hydragea's* en daarnaast een inzending bonte *Aspidistra's*, die zeker menig huisvrouw zal hebben doen watertanden. De struiken Seringen, die hier naast stonden, waren werkelijk prachtig en des te beter kwam dit uit, daar ook een Engelsche kweker dergelijke heesters had gezonden. Hij kon hier zien hoe zijn planten eigenlijk moesten zijn. Op de Seringen volgde weder een inzending Palmen, die aansloot aan de reeds besproken bol- en knolgewassen.

Beide zijgroepen werden omzoomd door een rand rose en witte *Spiraea's*, waaronder zich ware pracht verscheidenheden bevonden. Ook de kultuur dezer planten liet niets te wenschen over.

Tusschen de zijgroepen verhieven zich witte palen, die een sierlijk wit geschilderd hekwerk droegen, waartusschen zich groene *Asparagus*-ranken slingerden. Tusschen iedere twee palen hing een mooie *Begonia Gloire de Lorraine*. Ieder die weet, hoe moeilijk die planten om dezen tijd van het jaar zijn en vooral hoe slecht zij reizen, zal verbaasd geweest zijn er nog zulke exemplaren van te zien.

Al de inzenders hebben hier getoond hun eigen belangen geheel ondergeschikt te maken aan het algemeen belang. Zij zijn er daardoor in geslaagd, de Nederlandsche afdeling op deze reuzententoonstelling zoo'n uitnemend figuur te doen maken. Een woord van welverdiende hulde hebben zij allen ruimschoots verdiend.

### II.

In ons eerste artikel over deze zoo belangrijke tentoonstelling noemden wij haar een gebeurtenis op tuinbouwgebied en voor de Engelsche kweekers is zij dat in het bijzonder geweest, omdat de vooruitgang, die de Tuinbouw er sinds 1866 had ondergaan, zoo duidelijk bleek. Vooruitgang was er merkbaar op allerhande gebied, van de Orchideeën af tot de éénjarige planten toe; geen plantengroep was er, die niet toonde hoe de kultuur zich gewijzigd heeft en waaruit bleek van een verfijnden en verbeterden smaak van het publiek.

In één opzicht echter toonde deze tentoonstelling geen merkbaren vooruitgang en dat was in de rangschikking. Behalve in de zoo uitnemend geslaagde Nederlandsche afdeling gaf het



Foto D. van Kreveld Ma.

## INTERNATIONALE TUINBOUW-TENTOONSTELLING TE LONDEN.

BOL- EN KNOLGEWASSEN IN DE NEDERLANDSCHE AFDEELING VAN DE FIRMA E. H. KRELAGE EN ZOON TE HAARLEM.

arrangement nergens blijk van een leidende gedachte, of het zou in de rotstuinen geweest moeten zijn. De reusachtige middentent bevatte een schat van bloemen en planten, doch de verzamelingen waren zonder enig verband opgesteld en met weinig uitzonderingen gaven vele collecties, wat de wijze van rangschikken aangaat, het bewijs van grooten wansmaak. Midden in de groote tent o.a. bevond zich een reusachtige inzending van de bekende zaadfirma Sutton & Sons. Een overweldigende massa planten was hierin verbruikt, doch met een vierde gedeelte zou een veel schooner geheel te verkrijgen geweest zijn. Aan hetzelfde euvel ging ook de groote inzending van de bekende firma Vilmorin Andrieux te Parijs, in de Fransche afdeeling, mank. Ook hier een opeenhooping van allerhande planten, een bont en smakeloos mengelmoes, smakeloos zooals trouwens deze geheele afdeeling met haar bonte reclameplaten was. Op een andere plek zagen wij een collectie warmekasplanten van de beroemde firma James Veitch & Sons. Zeker zou driemaal de ruimte noodig geweest zijn om iedere plant voldoende tot haar recht te doen komen en toch was ieder exemplaar waard om van dichtbij bekeken te worden, het waren exemplaren, zooals men die tot nu toe slechts op de Gentsche tentoonstellingen gezien had.

Jammer en nog eens jammer, dat de Engelschen niet geleerd hebben van hetgeen zij op de tentoonstellingen op het vasteland zagen, deze show zou dan zeker moeilijk te overtreffen zijn geweest.

Zooals wij reeds opmerkten, was vooruitgang op tuinbouwgebied overall merkbaar, doch zeker nergens zoo sterk als in de groote tent, waar de Orchideeën geplaatst waren. Zeer terecht merkte de nestor der Engelsche kweekers, Mr. Harry Veitch, aan de lunch, den juryleden aangeboden, op, dat in 1866 nog geen enkele hybride dezer planten bekend was en met een gevoel van rechtmatigen trots mocht hij wijzen op hetgeen er thans in de Orchideeën-tent tentoongesteld was.

In het bijzonder was het de reuzenverzameling van Kolonel Sir G. Holford, die de aandacht der duizenden bezoekers trok en deze overwaard was. De geheele, ongeveer 20 M. breede achterwand van de tent werd door deze collectie ingenomen, die op werkelijk zeer verdienstelijke wijze over een breedte van ongeveer 6 M. ruim 10 M. hoog was gerangschikt. Vol bewondering staarden wij deze verzameling, die een groot vermogen vertegenwoordigde, aan, een gevoel van eerbied voor de kennis van den kweeker kwam over ons. Wat een schat van hybride *Cattleya's*, *Laelia's*, *Odontoglossums* en *Miltonia's* was in deze collectie vertegenwoordigd, wat een nooit eindigend kleurenspeel, wat een ongehooflijke verschillen in bloemvormen bij een en dezelfde plantengroep. Wanneer men dan bedenkt, dat het meerendeel dezer planten niet in de natuur gevonden, doch door menschen-

handen als het ware zoo gemaakt is, dat het den bekwamen kweeker door kruisen en weder kruisen gelukt is de kleur en bloemvorm te verkrijgen, die hij wenschte, dan gevoelt men hoe de oude heer Veitch, in wiens kwekerij de eerste Orchideeënhybriden werden gewonnen, recht had om uit te roepen „Gaaf naar de Orchideeën-tent om te zien, hoe wij zijn vooruitgegaan”.

Niet minder belangrijk dan de voorgaande verzameling waren de collectie's van de firma Sander & Co. en Chalesworth een paar der meest bekende Orchideeënkweekers. Vooral een prachtige groep *Miltonia's* trok in de eerste collectie ieders aandacht, terwijl de bijzonder fraaie *Odontioda's* in de tweede verzameling de bewondering van ieder gaande maakten. Vooral belangrijk zijn de laatste planten, omdat zij het resultaat zijn van kruisingen tusschen twee verschillende geslachten en de kweekers er ten slotte in geslaagd zijn het vurige oranjerood van de *Cochlioda Noetzliana* over te brengen op de fraaie bloemen van de *Odontoglossum crispum*. De verkregen resultaten munten uit door bloemvorm en door kleur.

Veel, zeer veel zou er nog over de Orchideeën te zeggen zijn, de grootste hoeveelheid dezer fraaie planten, ooit ergens ter wereld bijeengebracht was hier te zien, doch de ruimte van dit blad laat een uitvoeriger bespreking niet toe.

Naast de Orchideeën hadden in dezelfde tent de *Amaryllis* of *Hippeastrum* een plaats gevonden. Slechts een elftal verscheidenheden waren er in 1866 van deze edele bloemplant bekend en wat een groot aantal viel er thans niet te bewonderen. Prachtige reuzenbloemen, onberispelijk van vorm en kleur waren het, die in de keurverzamelingen van Kolonel Holford, R. Ker en Wme Bull, werden tentoongesteld. De losse vorm dezer bloemen is geheel verdwenen; zuiver bedekken de bloemdekbladeren elkander en de kleur der bloemen is onberispelijk helder. Na langdurige pogingen is men er eindelijk in geslaagd in de *White Wings* een zuiver witte verscheidenheid te verkrijgen. Onwillekeurig vroegen wij ons af of er onder deze fraaie planten ook van Hollandschen oorsprong zouden zijn, want tal van mooie hier te lande gewonnen *Hippeastrums* gingen en gaan geregeld in Engelsche handen over.

In de groote middentent waren het vooral de Rozen, die ieders aandacht trokken en ontkent mag het niet worden, dat enkele der inzendingen dezer planten met grooten smaak gerangschikt waren. Wat een schoon geheel zou er te verkrijgen zijn geweest, indien al die prachtige bloemen tot één rozentuin vereenigd waren geworden.

Opmerkelijk waren vooral de z.g.n. Ramblerrozen, een ras, dat zich in zoo korten tijd bijzonder populair heeft gemaakt.

De kultuur van deze prachtige bloemplanten in potten is hier te land zoo goed als onbekend, doch het zou ons verwon-



deren, nu tal van Nederlandsche kweekers deze lieve planten hebben bewonderd of men zal ook hier te lande wel spoedig probeeren ze zoo te kweeken. Het waren vooral de verscheidenheden *Dorothy Perkins*, *Lady Gay*, *White Dorothy* en *Tausendschön*, die door bijzondere sierlijkheid uitmunten.

Doch ook andere rozenstruiken waren hier in een volmaakteheid te zien, zooals men ze slechts zelden aantreft. Vol bewondering hoorden wij Aalsmeersche kweekers, die anders op dit gebied nogal wat presteeren, erkennen, nooit zulke prachtige bloemen van *Frau Karl Druschki*, *Ulrich Bruner*, *Abel Chatenay* en *Mr. John Laing* te hebben gezien als hier waren tentoongesteld. De Engelsche kweekers toonden zich hier meesters in het forceeren van Rozen en het zal moeilijk zijn ze te evenaarden, laat staan te overtreffen.

Niemand zal het verwonderen, dat ook de Pronkerwt en een zeer voorname plaats op deze tentoonstelling innamen. De cultuur van Sweet Peas is typisch Engelsch, nergens vindt men er zulke groote collectie's van als juist daar te lande, nergens ook stellen de liefhebbers zulke hooge, somtijds zelfs overdreven eischen. Het was nog lang het jaargetijde niet voor deze bloemplanten en dat er toch zulke uitgebreide inzendingen van te zien waren, toont wel duidelijk, dat zij zich voor vervroegen uitnemend leenen. Toch wil het nog al wat zeggen, zulke rijke inzendingen bijeen te brengen als hier te zien waren. Ook in het rangschikken dezer bloemen zijn de Engelschen ware meesters, nog nooit zagen wij ze hier te lande zoo mooi uitgesteld. Waarlijk, onze kweekers konden hier zien, wat Pronkerwt en hoe men ze moet tentoonstellen.

Naast deze bloemplanten waren het de Anjers, die in de groote middentent heel wat ruimte in beslag namen. Eertijds waren het de Amerikanen, die het monopolie der Anjerkultuur hadden. Door haar grooten roep werd het kweeken dezer prachtige bloemen tergelijktijd in Engeland en in ons land ter hand genomen en in beide landen breidt de cultuur zich meer en meer uit. Prachtige inzendingen Anjelier en waren hier te bewonderen en op waarlijk uitnemende wijze waren enkele collecties op zich zelf gerangschikt. Het deed ons echter genoeg te kunnen opmerken, dat onze Nederlandsche kweekers voor de Engelschen in dit opzicht geenszins behoeven onder te doen en ook, dat verscheidenheden, die hier voor nieuw doorgingen, bij ons te lande reeds bekrond waren.

Er wordt, zeker niet ten onrechte, wel eens over geklaagd, dat men in ons land zoo weinig verscheidenheden van *Pelargoniums* aantreft, altijd weer is het de donkerroode *Paul Crampel* die men ziet. Dat er echter nog wel prachtige variëteiten bestaan, bleek hier duidelijk in enkele inzendingen dezer prachtige zomerbloemplanten en wij hopen, dat onze kweekers er goede nota van hebben genomen. Ook van de mooie z.g.n. *Odie Pelargoniums* zagen wij hier een ware prachtcollectie bijeen, waarvan de planten door buitengewone bloemrijkheid uitmunten. Onze bloemisten en tuinbazen zullen goed doen van deze planten nota te nemen, zij zullen er veel succes mede kunnen hebben.



Foto D. van Kreveld Mz.

INTERN. TUINBOUW-TENTOONSTELLING TE LONDEN.  
EEN SERINGENSTRUİK, TE AALSMEER IN BLOEI GETROKKEN.

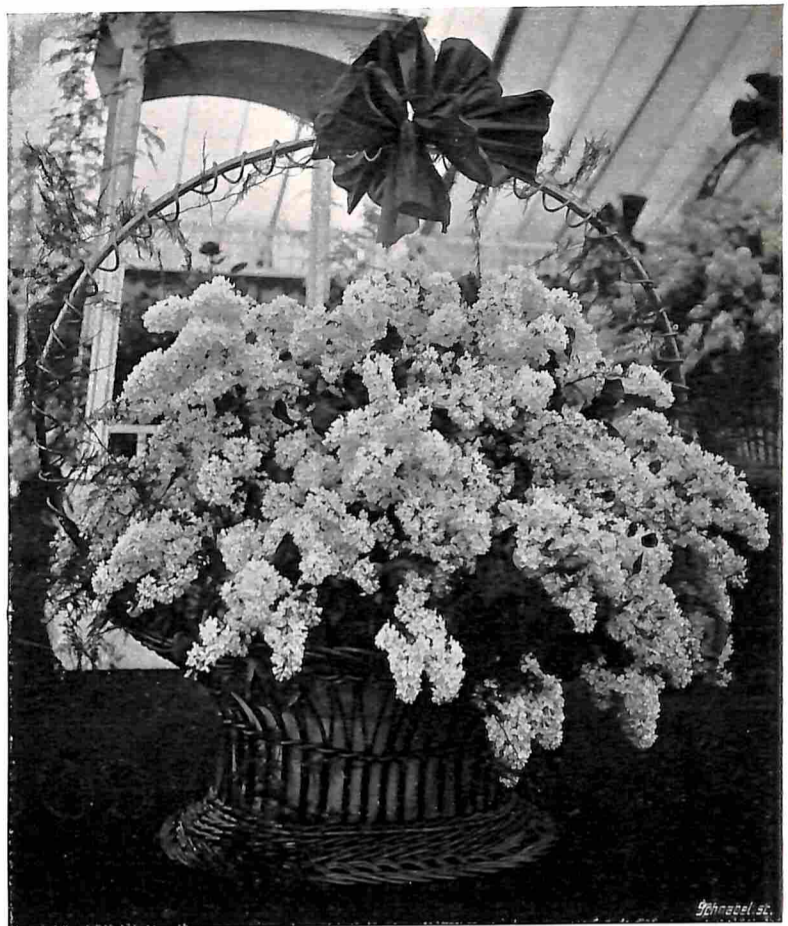


Foto D. van Kreveld Mz.

INTERN. TUINBOUW-TENTOONSTELLING TE LONDEN.  
EEN MAND MET AFGESNEDEN AALSMEERSCHE SERINGEN.

Reeds maakten wij met een enkel woord melding van de fraaie verzameling warmekasplanten van de firma James Veitch & Sons. Behalve deze waren er nog meer dergelijke verzamelingen ingezonden. De Engelschen zijn steeds meesters in het kweeken van groote sierplanten geweest en zelden zagen wij zulke pracht-exemplaren van *Erica's*, *Stacten*, *Ixora's*, *Franciscea's*, *Clerodendrons*, enz. als hier werden tentoongesteld. Wat een moeite en zorg vertegenwoordigde zulke planten!

Van de groote sierplanten sprekende; mag zeker de prachtcollectie Varens van de bekende firma H. B. May & Sons te Edmonton niet vergeten worden, een meer volledige verzameling zagen wij nooit bijeen, bijna iedere plant was een specimen op zich zelf. Daarbij was deze inzending op bijzonder smaakvolle wijze gerangschikt. Eén roep ging er dan ook over op en de lof, er aan toegezaaid, was zeker verdiend.

Ook de inzending z.g.n. vleeschetende planten was in de hoogste mate belangrijk. Planten zooals de *Sarracenia flava major*, *Darlingtonia californica*, *Cephalotis follicularis*, *Pinguicula's* en *Drosera's*, die zoo bijzonder lastig in de cultuur zijn, ziet men zelden; exemplaren, zooals er hier van bijeen waren, ziet men wellicht nimmer meer.

Dat ook prachtige *Knolbegonia's* te zien zouden zijn, liet zich verwachten en vooral de gevuld-bloemige verscheidenheden waren wat vorm en kleur aangaat bijzonder mooi. Wanneer men nagaat, dat toen in 1866 de laatste internationale tentoonstelling gehouden werd, de *Knolbegonia's* nog geheel onbekend waren en men ziet thans de resultaten met deze planten bereikt, dan heeft men reden, eerbied te gevoelen voor de bekwaamheid der kweekers, die zulke bloemen wisten te verkrijgen.

Hetzelfde kan gezegd worden van de *Schizanthus*, *Nemesia's*, *Papavers*, *Lupinus* en veel andere éénjarige en ook vaste-planten. Hiervan waren enkele jaren geleden slechts eenige soorten bekend en wanneer men dan het groote aantal verscheidenheden ziet, dat er in alle denkbare kleurschakeeringen van was ingezonden, niet door een enkele, doch door talrijke kweekers, dan vraagt men zich wel eens af: „waar moet dat heen?”

Ook de *Calceolaria's*, *Cinneraria's* en *Clematis* waren uitnemend vertegenwoordigd en tal van prachtverscheidenheden kon men er van bewonderen.

De bespreking dezer grootsche tentoonstelling mogen wij zeker niet eindigen zonder in het bijzonder melding gemaakt te hebben van de rotstuinen. Het kweeken van alpenplanten is tegenwoordig in Engeland zeer in zwang en begint ook in ons land meer en meer populair te worden. Dat er inzendingen rotplanten zouden zijn, was dan ook te verwachten, doch dat die zoo fraai zouden wezen, dat er zooveel smaak bij zou worden tentoongespreid en er zulke interessante planten te bewonderen zouden zijn, konden wij niet vermoeden.

Vrij algemeen hadden de kweekers bij het aanleggen dier rotstuinen het z.g.n. terrassysteem gevolgd en duidelijk bleek hier, welke schitterende resultaten er mede te bereiken zijn en vooral ook, welk een schat van planten, op deze wijze gerangschikt, op een klein bestek bijeen te brengen is.

Hier een opsomming te geven van al de planten, die er te zien waren, heeft weinig nut, wij vertrouwen, dat die Nederlandsche liefhebbers, welke deze prachtige rotsgroepen zagen, zich opgewekt zullen gevoelen ze ook hier te lande aan te leggen.

Ook de z.g.n. Japansche tuintjes waren niet onaardig. Deze tuinen met dwergboompjes hebben steeds voor velen een groote aantrekkelijkheid; hetgeen er hier van te zien was, was inderdaad zeer interessant, doch overtrof niet de Japansche tuin, verleden jaar op de Landbouwtentoonstelling te Leiden door den heer Ballego ingericht.

Dat er behalve deze rots- en Japansche tuinen buiten nog zeer veel te zien was, spreekt wel van zelf, doch de ruimte belet ons, van alles melding van te maken.

Behalve een Nederlandsche, waren er aan deze tentoonstelling ook nog een Belgische en een Fransche afdeeling verbonden. De eerste kan als zoo goed als mislukt beschouwd worden, alleen de inzending fruit en groenten was zeer mooi. Prachtige druiven, perziken en aardbeien, alsmede zeer mooie asperges en veel andere groenten bevatte deze collectieve inzending en het was naar aanleiding van haar, dat een naijverige medewerker van de Belgische, „Tribune Horticole” schreef: „La Hollande, brille par son absence comme fruits! Il n'y a rien.” Wanneer men nu weet, dat de Belgen de Holland-sche vruchtenkultuur steeds zooveel mogelijk trachten achteraf te schuiven, dan krijgen deze woorden een dubbele beteekenis en hopen wij, dat zij, wie deze schoen past, haar ook zullen aantrekken.

In de Fransche afdeeling waren zeer veel interessante inzendingen vooral op het gebied van Hydrangea's, Rozen, Anjers, Pioenen, en in het bijzonder ook Asperges en zaadplanten. Van eenheid in de rangschikking was echter niets te bespeuren en het groote middenvak met allerhande bloemplanten van de bekende firma Vilmorin Andrieux te Parijs, muntte, behalve door tal van prachtige planten, door een buitengewone wansmaak in de rangschikking uit.

Ook het geëxposeerde Fransche bloemwerk kon ons niet bekoren, doch dit is een kwestie van smaak, wij hoorden het anderzijds zeer roemen.

Veel, zeer veel zou er nog over de Londensche tentoonstelling te zeggen zijn. Ongetwijfeld is het de grootste, de belangwekkendste en in veel opzichten ook de mooiste geweest, die ooit in Europa, wellicht op de gansche wereld, gehouden werd. Wij vertrouwen dan ook, dat de Nederlandsche vaklieden en liefhebbers, die haar bezochten, — en zij waren velen, — er heel wat geleerd zullen hebben, waarmede zij hun nut kunnen doen. Spoediger wellicht dan velen vermoeden, zal dit in toepassing gebracht kunnen worden. Steeds meer en meer hoort men spreken over een groote algemeene tuinbouwtentoonstelling, die ook hier te lande zal worden gehouden.

De vraag of die al dan niet wenschelijk is, willen wij hier onbesproken laten, doch komt zij, moge dan onze Nederlandsche tentoonstelling de Londensche evenaarden.

E. TH. W.

## HET CONCOURS-HIPPIQUE.

**E**EN concours-hippique is eene paardententoonstelling, tevens paardensportfeest, waarbij in het bijzonder gelet wordt op den bouw en de schoonheidshoedanigheden der paarden en verder op alles, wat met de tentoon-gestelde paarden in betrekking staat, zooals rijtuigen, wijze van rijden enz. De snelheid der dieren is hierbij groote bijzaak en vormt alleen een punt van overweging bij jachtritten en springwedstrijden, zij het dan ook van ondergeschikt belang. Bij wedrennen daarentegen speelt snelheid de hoofdrol en wordt in het geheel geen aandacht geschonken aan den bouw op de schoonheid der paarden.

Tot nu toe is het niet gelukt een passend Nederlandsch woord voor concours-hippique te vinden.

De paardensport in ons land stond vroeger op een lagen trap van ontwikkeling en bepaalde zich uitsluitend tot het

houden van draverijen op de korte baan; men gebruikte daarvoor paarden „van zessen klaar”, dat waren zij die twee goede oogen en vier gezonde beenen bezaten. Het verrijden van den Gouden Zweep te Leeuwarden, die telken jare door den koning werd uitgelooft, was toen het belangrijkste evenement op hippisch gebied.

Pas in de laatste vijf en twintig jaren is hierin eene verandering ten goede gekomen. De paardenliefhebbers voelden zich aangetrokken door het succes en het voordeel, dat men in het buitenland met concoursen-hippiques behaalde en probeerden ook in ons land dergelijke paardensportfeesten uit te schrijven, eerst sporadisch in een paar groote steden, heden ten dage op tal van plaatsen, zoowel in het Noorden als in het Zuiden des lands. De schitterende vertooningen in het buitenland hebben die concoursen populair gemaakt, men denke aan de shows in

Parijs, in de Brusselsche Cinquantenaire en vooral de beroemde London Olympia Show. Dat Londensche concours-hippique is het top-punt van luxe op dit gebied; voor de inrichting van het terrein en de versiering der tribunes worden jaarlijks schatten besteed en moeite noch kosten worden gespaard om het schoonste en edelste op paardengebied naar Londen te trekken.

De onmetelijke arena is eene volkomen reproductie van een Tudor dorp; de gaanderijen der zaal zijn gemaakt in den stijl der fraaie typische oude gevels uit de 16<sup>e</sup> en 17<sup>e</sup> eeuw.

Achter de daken ziet men het heuvelachtige Engelsche landschap, waarvan de blauwe hemel is nagebootst door blauw zijden gaas. De koninklijke loge is een groote Tudorzaal uit prachtig houtsnijwerk vervaardigd. De verlichting van het geheel is boven elke beschrijving verheven. Het midden der arena bevat bloemperken met een schat van prachtige bloemen en planten. Zoover zijn wij in ons kleine land nog niet, maar toch mag ook ons Haagsche Concours-Hippique met eere genoemd worden; onder leiding van kolonel Punt en den heer Abr. van Hoboken van Hoedekenskerke heeft dit concours gaandeweg een groote bekendheid tot ver over de grenzen gekregen en trekt jaarlijks tal van bezoekers, niet alleen uit alle oorden des lands, maar ook uit het buitenland. De groote attractie van deze feesten is, dat zij een internationaal karakter dragen; men is dan in de gelegenheid ook eens van nabij te zien, wat in het buitenland gepresteerd wordt, waaruit in vele gevallen leering getrokken kan worden. En hoe interessant is het, om de paarden, die in Parijs, Brussel en Londen eerste prijzen behaalden en ieder in verrukking brachten door hun schoonheid en adel, ook eens in ons land te zien.

Bij een concours-hippique zijn het schoone en het nuttige op gelukkige wijze vereenigd; immers de eigenaars van luxe paarden en de paardenhandelaars zullen al hunne pogingen in het werk stellen om mooie paarden in extra conditie aan het publiek te vertoonen, de



Foto C. Steenbergh.

JHR. P. J. BOGAERT IN DEN ZADEL OP „GOGGLES”.



Foto C. Steenbergh.

HET DIENSTPAARD „DROGHEDA" VAN LUIT. J. KNEL.

eersten uit liefhebberij en rechtmatigen trots, de laatsten uit welbegrepen koopmanschap. Vooral voor ons land, waar de paardenfokkerij een belangrijke bron voor volkswelvaart uitmaakt, zijn die concoursen nuttig en noodig; de fokkers worden daar geprikkeld om steeds beter fokmateriaal aan te schaffen en tevens wordt daar aanschouwelijk voorgesteld, welk soort van paarden het meest in den handel gewild is.

De concoursen-hippiques dragen grootendeels een militair karakter, niet alleen omdat het daar militairemment behoort toe te gaan, maar omdat de officieren er de hoofdrol spelen. Dat is een groot voordeel; een concours-hippique is een oefenschool voor de jongere officieren, en de betere rijkunst die men in de laatste jaren bij onze officieren kan constateeren, is grootendeels het gevolg van deze paardensportfeesten.

Wij zullen eens nagaan hoe de voorbereiding is en hoe het op een concours-hippique toegaat. De Vereeniging die het sportfeest uitschrijft stelt zich als eerste taak het uitzoeken en inrichten van een geschikt terrein, het samenstellen van een goed programma en het maken van de noodige reclame, ook in het buitenland. Als antwoord daarop komen reeds spoedig de echte paardenliefhebbers opdagen, die veel voor de goede zaak over hebben en belangeloos geldprijzen of kunstvoorwerpen uitloven. Ook de leden van de Koninklijke Familie laten zich nooit onbetuigd waar het betreft hunne belangstelling te toonen in de bevordering der paardensport. Nu moeten de keurmeesters of juryleden uitgekozen worden, waarvoor men mannen noodig heeft met praktische ervaring, zoo mogelijk op wetenschappelijken grond gebaseerd. Het spreekt van zelf dat zij geheel onpartijdig behooren te zijn en met hun naam borg staan voor een eerlijke opvatting hunner belangrijke taak. — Wanneer eindelijk de groote dag is aangebroken, dan is het de moeite waard om reeds in de ochtenduren een kijkje op het terrein te gaan nemen. Wat een gezellige drukte en beweging is het daar! Hier zijn de stalknechten bezig met het roskammen der paarden, het poetsen der tuigen en rijtuigen enz., om aanstonds hunne dieren met een blik van zelfvoldoening in den ring te zien gaan; ginds monstert men paarden aan de hand en zijn ruiters bezig hunne paarden een laatste oefening over de horden te geven, opdat zij geheel „ingesprongen" in den ring kunnen verschijnen. Daar luidt de bel voor het eerste nummer! Van nu af is het een wisselend schouwspel van eenspannen, tweespannen, tandems, vierspannen, rijpaarden en tot slot steeds de groote attractie, het springconcours, waarbij de meest verschillende hindernissen gesprongen moeten worden. Terwijl het publiek rustig naar al het schoons dat voorgebracht wordt, zit te kijken, hebben de keurmeesters hun dikwijls moeilijke taak te vervullen. Zij moeten aan alles hun aandacht schenken, aan den bouw en den gang der paarden, aan de manier van rijden, hoe het dier zich voordoeft stilstaande, in stap en in draf, aan de rijtuigen enz. enz., en zoo kan het soms langen tijd duren voor de beslissing valt. De prijswinnaars krijgen dan een gekleurde strik aan het hoofdstel, nog eenmaal wordt een rondgang van de trotsche overwinnaars, voorbij de tribunes gemaakt — en reeds komen de paarden voor het volgende nummer in de baan.

Tijdens het springconcours plaatst zich bij elke hindernis een jurylid, dat nauwkeurig aantekening houdt van de ongerechtigheden, die een paard of de ruiters tijdens het springen uithaalt; of de galop niet onderbroken wordt, of het paard wel recht op de hindernis afaat, of er niet schuins gesprongen of iets aan-

geraakt wordt; ordonnansen brengen telkens de lijsten naar het secretariaat, waar van het geheele verloop tabellen worden opgemaakt. Hoe jammer is het dan, wanneer een paard bijna alle obstacles vlot gesprongen heeft en bij de laatste horde een foutje maakt; dan gaat een kreet op uit het publiek, dat in groote spanning de verrichtingen gevolgd heeft.

En wat een tegenvaller voor den ruiters, wanneer het hem gelukt is alle sprongen zonder fouten te volbrengen, als straks een ander komt, die even gelukkig is, maar daarbij het parcours in snelleren tijd heeft afgelegd en dus de winner wordt, want bij alle springconcoursen wordt op tijd gereden.

Een hoogst belangrijk nummer bij alle concoursen-hippiques is de keuring van officiersdienstpaarden. Meestal zijn hiervoor zooveel deelnemers ingeschreven, dat eene voorkeuring gehouden moet worden, die dan in de ochtenduren plaats vindt. Daarbij wordt niet alleen gelet op het uitwendig voorkomen en den gang van het paard, maar ook op den al of niet onberispelijken zit van den officier. Tal van oefeningen worden dan uitgevoerd, waarbij blijkt of het dier gehoorzaam aan den ruiters is en hoe hij het in de hand heeft.

Tot die oefeningen behooren: het rustig stilstaan, het regelmatig stappen, draven en galoppeeren, in draf en galop op beide handen voltes kunnen maken om een vlag of stok in den grond geplant, zijgangen in stap en draf, contra galop en changeeren in galop, recht achteruitgaan, uit den draf halt houden en van stilstaan weder aandraven, uit den galop halt houden en van stilstaande of uit den stap in galop aangaan, den draf en den galop uitstreken en verkorten. De paarden moeten op stang en met sabel gereden worden, rustig blijven bij het gebruik van wapenen, muziek en schieten en een of meer hindernissen springen.

De hier geplaatste afbeeldingen zijn van officierspaarden, die in den gewonen dienst gebruikt worden. De meeste paarden voor den dienst worden in Ierland en Hongarije aangekocht; zij gaan dan eerst naar het remonte-depôt te Milligen en worden van daaruit over de verschillende regimenten verdeeld. De landbouwers-paardenfokkers kunnen op de concoursen leeren, hoe men die militaire paarden wenscht; misschien komt de tijd nog dat zij hier te lande gefokt zullen worden, waardoor al het geld voor den aankoop der remontepaarden in ons eigen land besteed zou kunnen worden.

Een aardige variatie is het, om ook eens de dames uit het publiek als juryleden te laten optreden; men heeft dan dikwijls gelegenheid om den goeden kijk te bewonderen, die zij op paarden hebben. Nog meer wordt het geapprecieerd, wanneer zij als amazones naar de prijzen meedingen en dus niet alleen als belangstellend publiek, maar ook als daadwerkelijke medewerksters aan het feest extra luister bijzetten. Dr. DUVAL VERWEIJ.

## EIGENAARDIGE JACHTBEVOLKING.

VEELVULDIG zijn de manieren, waarop de mensch de dingen in de natuur weet dienstbaar te maken aan zijn liefhebberijen. Zoo was ik in Zeeuwsch-Vlaanderen eens getuige van een eigenaardige jachtbevolking, die den meesten lezers van „Buiten" wellicht onbekend



Foto C. Steenbergh.

LUIT. H. BARON VAN VOORST TOT VOORST MET „MAAYKE MEU".

zal zijn en waar ze zeer zeker met belangstelling iets over zullen vernemen.

Het was in den vollen zomer. De weelderige tuinen, rondom de fraaie, modern ingerichte boerderij gelegen, prijken met de heerlijkste bloemen en planten, een lust voor het oog. In de fruitboomen, waar de vruchten zich overvloedig begonnen te ontwikkelen, zochten tal van vogels ijverig naar het dagelijksch onderhoud voor hun kleintjes, wier aandoenlijke geluidjes tusschen het groen gebladerd uit het nestje op den tak zich bij tusschenpoozen deden hooren. Tallooze bijen en vlinders, de liefdeboden van het gebloemt, volbrachten hun dagtaak met een zeldzaam welgevallen, nu de zon zoo vriendelijk scheen aan den hemel.

In een hoekje van den uitgestreken tuin vlak bij de schuur van het erf was een lange kippenren vrij sierlijk in elkaar getimmerd en een schitterend gezelschap zonnebloemen wiegelden haar fraaie gele kronen boven het getimmerte, dat bij wijze van een reusachtige merelkooi met fijn gevlochten gaas was omspannen. Het schouwspel, dat de bevolking der kooi te zien gaf, was inderdaad allerliefst. Honderden en honderden jonge patrijsjes, alleraardigste diertjes, krioelden en dribbelden daar door elkander, zich bewegend met een vlugheid en behendigheid, waar kuikentjes van onze kip maar sukkelaars bij zijn. En de onderlinge vriendschap van het jonge goedje was er een van de bovenste beste plank, getuigend van hun ingeboren aard van gezelligheid, want ook hun ouders en voorouders leefden van oudsher een groot deel van het jaar in gezelschap, de bekende patrijzenvolken, gewoonlijk aangevoerd door een ouden haan, die een soort patriarchaat onder hen uitoefent, en zijn trouwen pas ziet verlopen als de tijd van paren komt en de verschillende individuen van zijn volk paarsgewijze in strenge monogamie, even streng en trouw als de duiven, gaan samenleven om de zorgen te aanvaarden voor het kroost, dat ze zullen vormen en met groote teederheid koesteren.

Hoe kwam mijn gastheer aan al deze diertjes? Vrij eenvoudig. In den legtijd der patrijzen laat hij de nesten der dieren zoeken en de eieren er uit halen. Hij betaalt de zoekers voor zoover ze niet hooren onder zijn vast arbeiderspersoneel. Op deze manier wordt hij eigenaar van honderden en honderden eieren, en de broedsche kippen op zijn hofstee worden belast met het uitbroeden der jonge patrijsjes. De kippen kwijten zich met lofwaardige toewijding en geduld van deze taak, als gold het hun eigen eieren. Nauwelijks zijn de beestjes uit den dop of ze loopen al rond en zoeken van het begin af hun eigen voedsel, dat ze in overvloed vinden in de ren, waar ze gemeenschappelijk hun jeugd gaan slijten, en zich absoluut niet schuw toonen van den mensch. Integendeel, de vriendschap en goede verzorging, die ze van hem ondervinden, beloonen ze met een allerhartelijkst vertrouwen en lieve genegenheid. Zijn ze wat grooter, dan loopen ze los over het erf en bewegen zich zeer nonchalant tusschen kuikens, kippen en eenden, die hen wederkeerig beschouwen als familieleden. En lokt ge ze, dan vliegen ze u op hoofd, schouders en handen. Bij mijn vrouw gingen ze zelfs parmantig op den hoed zitten, bekeken met groote nieuwsgierigheid de mooie bloemen, waarmee gemeld hoofddeksel prijkte, en pikten er in naar hartelust.

Zijn ze volwassen, dan breekt de tijd aan, dat ze tot verder verblijf de velden hebben te kiezen tegen de dagen, dat de jacht op wild geopend wordt. Overdag hoeft men er niet aan te beginnen om ze te verjagen, want ze keeren telkens en telkens weer naar hun bakermat terug. Betere en afdoende resultaten heeft men des avonds. Met behulp van brandende fakkels worden ze bang gemaakt en verdreven van het erf. Zijn ze daar ver genoeg van verwijderd, dan worden de fakkels door de achtervolgers gedooft en de patrijzen brengen hun eersten nacht in de vrije natuur door. Maar de meeste keeren den volgenden ochtend weer naar hun vroeger verblijf terug, waar hun echter geen voed-

sel en geen vriendschap meer wordt geboden, maar waar ze op allerhande manieren worden verbannen. Den tweeden avond komen voor de halstarrigen de fakkels weer voor den dag en het spel begint opnieuw. Het slot is, dat na enkele dagen niet ééne meer terugkeert naar het onherbergzaam oord, maar dat alle de voorkeur geven aan het vrije leven in de velden, waar ze zich bij hun van huis uit wilde familieleden vervoegen, en de goede indrukken, die ze in hun prille jeugd van den mensch hadden gekregen, totaal vervagen, zoodat ze nu even schuw voor hem zijn als zij, die nooit in de onmiddellijke nabijheid van den mensch zich hebben gewaagd.

Ziedaar de jacht kunstmatig en rijkelijk bevolkt.

En als nu op een mooien herfstdag, wanneer de granen der velden geogst en in de schuren zijn opgeborgen en de akkers in de stoppel liggen, de zonen van Nimrod met de geweren gewapend en vergezeld van den gedresseerden hond, ter jacht tijgen, dan kunnen ze naar hartelust hun liefhebberij botvieren, want aan patrijzen is geen gebrek. En dan gaan ook de op de boerderij gekweekte vogels, die vroeger op den rug van den waakhond zich zelfs durfden wagen, voor den jachtvond, die hen in de velden komt opsporen, op de vlucht, duiken een oogenblik en vliegen plotseling met ruischenden wiekslag weg, om door het moordend lood van hun voormaligen vriend te worden geveld.

„De jacht is een wreed vermaak”. Dit woord, eens aan een feestmaaltijd gesproken, zooals men wil, door hare Majesteit onze Koningin, toen ze nog jong meisje was, werd een geveugeld woord, en is bij menige gelegenheid in herinnering gebracht. Wij hoeven ons niet te rangschikken onder de ziekelijke dierenbeschermers en vreezen ook geen gevaar te loopen om daaronder gerangschikt te worden, als wij een gewelddadig ingrijpen van den mensch in het heerlijke en teederste werk der natuur, als waarmee wij den lezer in deze kleine schets deden kennis maken, bestempelen met den naam van een „wreed bedrijf”, dat het „wreed vermaak” dezer jachten voorafgaat.

Ook het patrijzenpaar, dat door zijn strenge monogamie en door zijn trouw in het huwelijksleven reeds predikt een mooie opvatting van ouderenplicht, en deze opvatting, onbewust wellicht, doorvoert in de teedere zorgen en de liefderijke toewijding, waarmee het zich geeft aan zijn kroost, is onderhevig aan die groote en wonder-schoone wet, die in het voorjaar alles doet zingen en gonzen en bleien, de wet, die den winterslaap jaagt uit dien schuil-

hoek, waar egel, vleermuis, marmot of welke namen ze al mogen dragen, hun wintertijd verdroomden,.... de wet van het.... „gaat heen en vermenigvuldigt u.”

Wie liefde gevoelt voor de natuur en iets beseft van de wonderbare harmonie, waarmee — ook in het eenvoudig patrijzennest, ergens op een vergeten plekje van den akker door de liefde getimmerd in den grond, — het mysterie dezer wet tot een levende apotheose wordt, den Wetgever ter eere, zal een brute verstoring in deze harmonie der natuur, als waarvan zoo menig duizend patrijzenpaar het slachtoffer wordt in zijn bruidsdagen, rangschikken onder de meest onedele grillen en vindingen van het menschelijk vernuft.

P. N. BROUN.

## VARIUM.

Duitschland is nog steeds een wildrijk land, de jacht is er een belangrijke factor der volkswelvaart en vertegenwoordigt er een jaarlijksche opbrengst van 26 miljoen gulden.

Er worden ginds ieder jaar 200.000 reeën geveld, 4 miljoen hazen en evenveel patrijzen, 240.000 fasanten, 2 miljoen kwartels, 23.000 herten en 14.000 wilde varkens, 130.000 vossen, 8000 dassen, 6500 vischotters, 36.000 wezels, 17.000 Marters en 4000 bunzings.

G.



Foto C. Steenbergh.

### BIJ DE VÓORKEURING DER OFFICIERSDIENSTPAARDEN.